زنجیرا نامیلکێن د. عبدالرزاق البدر
2

تۆرەیێن تارەتێ
وزکرێن وێ

نڤێسین
د. عبدالرزاق البدر

وەرگێران
بیکس إسماعیل عمر

مزگەفت
www.mzgaft.com

زنجيرا ناميلكێن د. عبدالرزاق بن عبدالمحسن البدر

نڤيسين: د. عبدالرزاق بن عبد المحسن البدر

وەرگێران: بيكس إسماعيل عمر

پێداچوون: شيڤان شێخەميرى

ديزاينا ناڤەڕوك و بەرگى: نورالله سامي

هژمرا زنجيرێ: (2)

بسم الله الرحمن الرحيم

يا هاتى د سوننەتا لبەر دلى شرين كو سوننەتا پێغەمبەرێ خودێ يە ﷺ دياركرنا ئەو ڕەوشا پێدڤيە مروڤێ موسلمان لسەر بيت دەمێ دچيتە تارەتێ، ودەستئاڤا خۆ خوش دكەت، ودەمێ ژ وى جهى دەركەڤيت، وئەو گەلەک تۆرەنە، وئەڤە هەمى ئاماژێ ددەتە بێ كێماسيا ئەڤى شەريعەتێ پاک وپيروز وتەكۆزيا وێ، و چ گومان تێدا نينە مروڤێ موسلمان زێدە كەيف بڤان تۆرەيان دهێت ژبەر وێ بێ كێماسيا بخوڤە دگريت ژ باش خۆ پاككرنێ وپاقژكرنێ، بەلكى ئەڤە بو مروڤێ موسلمان شانازيە، ودڤێت ئەو ئەڤێ شانازيێ وسەرفەرازيێ ب قەدر بدانيت.

ئيمام مسلم دپەرتوكا خۆ يا دروست دا ڤەگوهاستيە ژ سلمان الفارسي خودێ ژێ ڕازى بيت دەمێ گوتيێ: " قَدْ عَلَّمَكُمْ نَبِيُّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْخِرَاءَةَ " ئانكو: پێغەمبەرێ هەوە ﷺ هوين يێن فێرى هەمى تشتا كرين هەتا چەوانيا چوونا

تارەتێ، ئینا گوتێ: بەلێ وئەم یێن پاشڤە لێداین لدەمێ دەستئاڤا ستویر یان زراف ئەم بەرێ خۆ بدەینە ڕوگەهێ (قیبلێ) وئەم یێن پاشڤە لێداین ب دەستێ ڕاستێ خۆ پاقژ بکەین، وئەم کێمتر ژ سێ بەران بکار نە ئینن بو خۆ پاقژکرنێ، یان ئەم خۆ ب ڕیخێ یان هەستیان پاقژ بکەین. (ئەڤە دەمێ ئاڤ نەبیت یا پێدڤیە سێ بەرێن پاقژ بهێنە بکارئینان بو ڕاکرنا پیساتیێ، و ژ سێ بەران کێمتر نەبیت، یان بەرەکێ سێ لا بیت، هەروەسا دروستە ئەگەر تشتەکێ دی ژی بیت جهێ بەری بگریت ژ پارچەکا قوماشی یان کلینسێت نوکە چونکی ئەو ژی هەر هەمان کریار ئەنجام ددەن، وهەر تشتەکێ هەبیت یێ پاقژ بیت، ویێ هشک بیت، نەیێ ڕێزدار (محترم) بیت، ونەهیا مە ژێ نە هاتبیتە کرن، دروستە بهێتە بکارئینان بو پاقژکرنێ)[1]

و شێوەکێ دیتر ژی یێ بو ڤێ فەرمووودێ هەی لدەڤ ئیمام مسلم ژ سلمان الفارسي خودێ ژێ ڕازی بیت گوتییە: موشرکان گوتە مە ئەز یێ دبینم کو هەڤالێ هەوە (بەحسێ پێغەمبەری دکرن ﷺ)

(1) صحیح مسلم (262)

یێ هەوە باش فێر دکەت هەتا یێ هەوە فێری چەوانیا چوونا تارەتێ دکەت، ئینا سلمانی گوتێ: بەلێ ئەوی ئەم یێن پاشڤە لێداین ئەم خۆ ب دەستێ ڕاستێ پاقژ بکەین، یان بەرێ خۆ بدەنە ڕوگەهێ، و پاشڤەلێدانا کری ژ پاقژکرنا ب ڕیخێ و هەستیکان، یا گوتی: بلا کەس ژ هەوە خۆ کێمتر ژ سێ بەران پاقژ نەکەت.(2)

ل ڤێرێ ئەوان موشرکان دڤیان کێماسیێ پال هەڤالێن پێغەمبەری ڤە بدەن ﷺ ب وێ یا دینێ وان پێ هاتی وبخوڤەگرتی ژ ڕێنیشاندەرێن گرێدای چوونا تارەتێ، لەوما گوتن لسەر شێوێ یارییپێکرنێ: " قَدْ عَلَّمَكُمْ نَبِيُّكُمْ كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْخِرَاءَةَ " ئانکو: پێغەمبەرێ هەوە ﷺ هوین یێن فێری هەمی تشتا کرین هەتا چەوانیا چوونا تارەتێ. ئینا سەلمان لبەر وان ڕاوستیا، ورەخنەیا وان ژ کار ئێخست، وترانەپێکرنا وان هەرفاند، و ب هەمی سەرفەرازیڤە وشانازی پێبرنڤە گوتە وان: بەلێ ئەم یێن فێری ڤێ چەندێ کرین وئەم شانازیێ پێ دبەین، پاش بو وان چەند تۆرەیێن قەدر بلند یێن چوونا تارەتێ گوتن، وچەند فێرکارییێن پیروز

(2) صحيح مسلم (262)

لسەر وان هژمارتن يێن سوننەت پێ هاتی دڤێ چەندێ دا، وئەو ژ ڕاستا ژی فێركارييێن پيرۆز وپاكن، ونه وان دزانين ونه هەڤكويڤێن وان يێن وەكی گيانەوەران، بەلكی ئەو دێ زانيت يێ خودێ تەوفيق وسەركەفتنا وی بكەت وراستە ڕێ بكەت بو ئەڤی دينێ ڕاست، لەوما هەر سوپاسيێن بێ كێماسی بو خودێ بن لسەر يا ئەم بو ڕاستەرێ كرين، وقەنجی دگەل مه كری.

وئەڤا دهێت ڕاوستيانەكه د دياركرنا تشتەكی ژ ڤان تۆرەيان :

❊ خێرە دەستپێكێ مروڤێ موسلمان بەری بچيتە تارەتێ ئەو بێژيت: " بِسْمِ اللَّه، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ ". ئانكو: بناڤێ خودێ، خودايێ من يا الله ئەز خۆ بتە دپارێزم ژ شەيتانێت نێر ومێ [3]

ئەڤە ژی ژبەر يا د هەردو پەرتوكان دا هاتی وبنەجه بويی كو دبێژنێ (الصحيحين) ئانكو صحيح البخاري وصحيح مسلم ژ أنس بن مالك خودێ ژێ ڕازی بيت كو پێغەمبەری ﷺ ئەگەر

(3) صحيح البخاري (142) صحيح مسلم (375)

چووبا تارەتێ دا بێژیت: " اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ ".

وپەیڤا (الْخُبُث) پەیڤەکا کویە تاکێ وێ دبیتە (خَبِيثْ)

وپەیڤا (الْخَبَائِث) پەیڤەکا کویە تاکێ وێ دبیتە (خَبِيثَة)

هەروەسا هندەک ڕێکێن ڤێ فەرموودێ یا هاتی کو گوتنا (بِسْمِ اللَّه) یا ل دەستپێکا وێ هاتی، زانایێ بەرکەتی ئبن حجر خودێ دلوڤانییێ پێ ببەت گوتییە: (کو العُمري ئەڤ فەرمودە ڤەگوهاستیە ژ ڕێکا عبد العزيز بن المختار، ژ العزيز بن صهيب بشێوێ فەرمانێ یێ هاتی کو پێغەمبەری ﷺ گوتییە: (إذا دخلتم الخلاء فقولوا: بسم الله أعوذ بالله من الخبث والخبائث) و سەنەدێ ئەڤێ فەرموودێ یێ لسەر مەرجێ ئیمام مسلم.(4)

ودیدەڤانییێ بو ڤێ چەندێ دکەت یا ئبن ماجه وژبلی وێ ڤەگوهاستیە ژ علي خودێ ژێ ڕازی بیت، وڤێ فەرمودێ پالڤە

(4) فتح الباري (1/244)

ددەن بو پێغەمبەری ﷺ کو گوتییە: " سِتْرُ مَا بَيْنَ الْجِنِّ وَعَوْرَاتِ بَنِي آدَمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ أَنْ يَقُولَ : بِسْمِ اللَّه " ئانکو: ئەو پەرژانێ دناڤبەرا دیتنا ئەجنا بو عەورەتێن دویندەها ئادەمی ئەگەر چوو تارەتێ ئەوە ئەو بێژیت بِسْمِ اللَّه (بناڤێ خودێ) وئەو فەرمودەکا دروستە ب کومەلەکا رێکێن خۆ.(5)

❃ ژ تورەیێن تارەتێ ئەگەر ل وەغەرەکێ (سەفەرەکێ) بیت وبڤێت بچیتە دەستئاڤەکێ ئەو خۆ ڤەدەر بکەت ژ پێش چاڤێن هەڤالێن خۆ: ژبەر وێ فەرمودەیا أبو داود ژ المغيرة بن شعبة ڤەدگوهێزیت " أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ الْبَرَازَ انْطَلَقَ حَتَّى لَا يَرَاهُ أَحَدٌ " (6) ئانکو: ئەگەر پێغەمبەری ﷺ ڤیابا دەستئاڤا خۆ یا ستویر خوش بکەت دا هوسا دویر چیت هەتا کەسێ نە دیتبا .

(5) سنن ابن ماجه (297) وانظر: إرواء الغليل للألباني(1 /90-87)
(6) سنن أبي داود (2) وصححه الألباني في صحيح أبي داود (2)

❊ ژ سوننەتێ یە مروڤ جلکێ خۆ بلند نەکەت هەتا خۆ نێزیکێ ئەردی بکەت، ژبەر یا أبو داود ڤەدگوهێزیت ژ عبدالله بن عمر خودێ ژوان ڕازی بیت " أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ حَاجَةً لَا يَرْفَعُ ثَوْبَهُ حَتَّى يَدْنُوَ مِنَ الْأَرْضِ " [7] ئانکو: ئەگەر پێغەمبەری ﷺ ڤیابا دەستئاڤا خۆ بکەت جلکێ خۆ بلند نە دکر هەتا خۆ نێزیکی ئەردی کربا.

❊ ژ سوننەتێ یە ئەو خۆ ژ پێش چاڤێن مروڤان ڤەدەر بکەت (ستارە بکەت) ئەگەر ڤیا بچیتە دەستئاڤێ ل جهەکێ ڤەدەر، ژبەر یا د پەرتوکا دروستا ئیمام مسلم دا هاتی ژ عبدالله بن جعفر گوتییە: " كَانَ أَحَبَّ مَا اسْتَتَرَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِحَاجَتِهِ هَدَفٌ، أَوْ حَائِشُ نَخْلٍ " [8] ئانکو: ژ خوشتڤیترین تشتێن لدەڤ پێغەمبەری ﷺ کو خۆ پێ ستارە بکەت لدەمێ چوونا

---

(7) سنن أبي داود (14) وصححه الألباني في السلسلة الصحيحة (1071)
(8) صحيح مسلم (342)

تارەتێ، هەر جهەکێ بلند ژ درگێ خیزی یان چیا بیت، یان لپشت دارێن قەسپێ یێن نێزیکی ئێک ولێکبادایی.

❇ ژ تۆرەیێن تارەتێ ئەوە، ئەو دەستئاڤا خۆ یا زراف نە رێژیتە رێکێن خەلکێ دا، هەر وەکی د پەرتوکا دروستا ئیمام مسلم دا هاتی ژ أبو هريرة خودێ ژێ ڕازی بیت کو پێغەمبەری ﷺ گوتییە: " اتَّقُوا اللَّعَّانَيْنِ قَالُوا : وَمَا اللَّعَّانَانِ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : " الَّذِي يَتَخَلَّى فِي طَرِيقِ النَّاسِ، أَوْ فِي ظِلِّهِمْ " [9] ئانکو: خۆ بپارێزن ژ دوو لەعنەتان " گوتن: ئەو کیژ دوو لەعنەتن ئەی پێغەمبەرێ خودێ صلى الله عليه وسلم؟ ئینا پێغەمبەری ﷺ گوت: ئەو کەسێ پیساتیا خۆ دکەتە د رێکا خەلکی دا، یان پیساتیا خۆ دکەتە لبن سیبەرێن وان.

و أبو داود ڤەگوهاستیە ژ معاذ بن جبل خودێ ژێ ڕازی بیت، پێغەمبەری ﷺ گوتییە: " اتَّقُوا الْمَلَاعِنَ الثَّلَاثَةَ : الْبَرَازَ فِي الْمَوَارِدِ ، وَقَارِعَةِ الطَّرِيقِ، وَالظِّلِّ " [10] ئانکو: خۆ بپارێزن کو هوین

(9) صحيح مسلم (268)
(10) سنن أبي داود (26) وحسنه الألباني في صحيح أبي داود (21)

دەستئاڤا خۆ خوش بکەن ل وان هەر سێ جهێن مروڤی توشی لەعنەتێ دکەن، ڕویتن ل لسەر جوکێن ئاڤێ، ولسەر ڕێکان، ول جهێن سیبەر.

❋ تورەیێن تارەتێ مروڤێ موسلمان لدەمێ دەستئاڤا خۆ خوش دکەت بەرێخۆ نە دەتە ڕوگەهێ(قیبلێ) نە ب دەستئاڤا ستویر، ونە یا زراڤ، وەکی ڕیزگرتن بو وێ، وپشتا خۆ ژی نە دەتێ، وئەو ب دەستێ ڕاستێ خۆ پێ پاقژ نەکەت.

یا هاتیە ڤەگوهاستن ژ أبو هريرة خودێ ژێ ڕازی بیت کو پێغەمبەری ﷺ گوتییە: " إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ أُعَلِّمُكُمْ ؛ فَإِذَا أَتَى أَحَدُكُمُ الْغَائِطَ فَلَا يَسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَلَا يَسْتَدْبِرْهَا، وَلَا يَسْتَطِبْ بِيَمِينِهِ ". وَكَانَ يَأْمُرُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ، وَيَنْهَى عَنِ الرَّوْثِ وَالرِّمَّةِ. (11) ئانکو: هندیکە ئەزم بو هەوە جهێ بابەکێ مە هەوە فێر دکەم، ڤێجا ئەگەر دەستئاڤا کەسەکێ ژ هەوە هات، وهاتە تارەتێ بلا بەرێ خۆ نە دەتە ڕوگەهێ وپشتا خۆ ژی نە دەتێ،

(11) سنن أبي داود (8) وحسنه الألباني في صحيح الجامع (2346)

وبلا خۆ ب دەستێ ڕاستێ ژی پاقژ نەکەت، وپێغەمبەری فەرمان ل مە دکر ئەم ب سێ بەران خۆ پاقژ بکەین، وپاشڤە لێدان دکر ئەم خۆ ب ڕیخێ یان هەستیکێن ڕزی پاقژ بکەین.

وتو هزرا خۆ تێدا بکە دەمێ پێغەمبەر ﷺ دبێژیت: هندیکە ئەزم بو هەوە جهێ بابەکێ مە هەوە فێر دکەم، وئەڤە ژ تەمامیا شڤانداریا وییە بو ئومەتا وی، و ژباشییا چاڤدێرییا وییە، وتەکۆزیا شیرەت گوتنا وییە.

❊ هەروەسا ژ تۆرەیان ئەگەر مروڤێ موسلمان پشتی ژ دەستئاڤا خۆ خلاس دبیت، وبڤێت خۆ ب بەران پاقژ بکەت، ئەو ژ سێ بەران کێمتر خۆ پاقژ نەکەت، چونکی بڤێ چەندێ پاقژکرنەکا تمام بخوڤە دگریت، و چ تێدا نینە ئەگەر تشتەکێ بکاربینیت جهێ بەران بگریت وەکی کلینسا وهەر تشتەکێ هوسا، وبو وی هەیە ئەو بئاڤێ خۆ پاقژ بکەت وئەو هێش چێترە، چونکی یا د هەردو پەرتوکان دا هاتی کو دبێژنێ (الصحیحین) ئانکو صحیح البخاري وصحیح مسلم ژ أنس بن مالك خودێ ژێ ڕازی بیت

گوتییە: " كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ لِحَاجَتِهِ أَجِيءُ أَنَا وَغُلَامٌ مَعَنَا إِدَاوَةٌ مِنْ مَاءٍ يَعْنِي يَسْتَنْجِي بِهِ " [12] ئانكو: پێغەمبەر ﷺ یێ هوسا بوو ئەگەر دەركەتبا بو خوشكرنا دەستئاڤا خۆ، ئەز وخزمەتكارەک دا دگەل هێن، وئامانەكێ ئاڤێ دگەل مە دا بوو، ئانكو پێغەمبەری ﷺ خۆ پێ پاقژ دكر.

❊ پێدڤیە لسەر مروڤێ موسلمان لدەمێ تارەتێ ئەو یێ هشیار بیت تشتەک ژ چپكێن میزی بگەهیتە لەشێ وی یان جلكێ وی، ئەڤە ژی ژبەر یا عبدالله بن عباس خودێ ژوان ڕازی بیت ژ پێغەمبەی ﷺ كو ئەو لبەر دوو گوڕان(قەبران) ڕا بوری ئینا گوت: " إِنَّهُمَا لَيُعَذَّبَانِ وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ : أَمَّا أَحَدُهُمَا فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ " وفي رواية " لَا يَسْتَنْزِهُ عَنِ الْبَوْلِ. أَوْ مِنَ الْبَوْلِ " [13] ئانكو: خودانێت ڤان گوڕان یێن دهێنە ئەشكەنجەدان، و ئەو نا هێنە ئەشكەنجە دان ژبەر كارەكی كو بۆ وان بزەحمەت بوو ئەو خۆ ژێ بپارێزن: ڤێجا ئێک

(12) صحيح البخاري (150) وصحيح مسلم (271)
(13) صحيح البخاري (1361) وصحيح مسلم (292)

ژوان خو ژ چپکێن میزێ پاقژ نه دکر و خۆ ژێ نه د پاراست، وهندیکه یێ دیتره ئەوی ئاخفتن ڤەدگوهاستن ب مەرەما پەیدابوونا خرابکاریێ.

❊ چێنابیت ل دەمێ تارەتێ مروڤێ موسلمان بئاخڤیت، ونابیت خۆ مژیل بکەت ب زکرەکی یان دوعایەکێ ڤە. د پەرتوکا دروستا ئیمام مسلم دا هاتیه ژ عبدالله بن عمر خودێ ژوان ڕازی بیت گوتییه: " أَنَّ رَجُلًا مَرَّ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبُولُ، فَسَلَّمَ، فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ " (14) ئانکو: لدەمەکێ پێغەمبەری ﷺ دەستئاڤا خۆ یا زراڤ خوش دکر، وزەلامەک لبەرڕا دەربازبوو و سلاڤ کرێ، ئینا پێغەمبەری بەرسڤا سلاڤا وی لێ نه زڤراند.

ودڤێ فەرمودێ ئامازە هەیه کو نابیت مروڤێ موسلمان باخڤیت لدەمەکێ ئەو یێ دەستئاڤا خۆ خوش دکەت، لەوما پێغەمبەری ﷺ چ تشت لێ نه زڤراند، وهەروەسا نابیت ئەو خۆ ب تشتەکی ڤە مژیل بکەت ژ زکرێ خودێ ودوعاکرنێ وسلاڤێ، چونکی سلاڤ

(14) صحيح مسلم (370)

ژێ هەر زكر ودوعا كرنە، ژبەر هندێ پێغەمبەرى ﷺ سلاڤ ل وى موسلمانى نە زڤراند.

وئەڤە كومەلەكا تۆرەيێن مەزنن بوو تارەتێ ئانكو چوونا دەستئاڤێ كو ئیسلامێ بەرێ مروڤى يێ داييێ، وشەريعەتى هاندان لسەر كريە، وئەڤە هەمى ئاماژێ ددەتە تەكۆزيا ئەڤى دينى هەنێ، وباشى جانيا وێ.

❊ پاش يا خێرە بو مروڤێ موسلمان ئەگەر بڤێت ژ تارەتێ دەركەڤيت ئەو بێژيت: (غُفْرَانَكَ) ژبەر يا ئیمام أحمد وخودانێت پەرتوكێن سوننەتێ ڤەگوهاستين ژ عايشايێ خودێ ژێ ڕازى بيت گوتييە: " كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ مِنَ الْخَلَاءِ قَالَ : " غُفْرَانَكَ " [15] ئانكو: ئەگەر پێغەمبەر ﷺ ژ تارێتێ (تەوالێتێ) دەركەتبا دا بێژيت: " غُفْرَانَكَ "

(15) المسند (6/155) وسنن أبي داود (30) وسنن الترمذي (7) وسنن ابن ماجه (300) وصححه الألباني في صحيح الجامع (4707)

وگوتنا پەیڤا " غُفْرَانَكَ " لڤێ مناسبێ هاتیه گوتن کو ڕامانا وێ ئەوه ئانکو: ژ ترسێن کێمتەرخەمییێ لسەر سوپاسیا ڤێ قەنجیا خودێ یا هندە مەزن، کو خوارن دایێ پاش لێ حەلاندیه پاش دەرکەفتنا وێ هوسا بساناهی ئێخستیه، لەوما دیت سوپاسیا وی یا کێمه کو بگەهیته قەدرێ ڤێ قەنجییێ ڕابی ئێکسەر خۆ ڤێره گەهاند ب لێبورینێ. (16)

خودایێ مە یا الله گونەهێت مە ژێبە، وهاریکاریا مە بکەت ئەم بشێین گوهدارییا تە بکەین وپەرستنا تە بکەین، ئەی خودانێ مەزناهییێ وبلندییێ وخودانێ قەدرێ بلند.

(16) أنظر: الفتوحات الربانية لابن علّان (1/401)

اللهم صل وسلم على نبينا محمد

مزگەفت
www.mzgaft.com